

Вороніна Надія Вікторівна

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕВОЛЮЦІЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ (ДОСВІД РОБІТНИЧОЇ МЕДИЦИНИ)

Різкий перехід, який стався в нашій країні, від державного устрою, при якому жорсткому централізованому регулюванню підпорядковувалися всі значні сторони суспільного життя, до формації, заснованої на принципово іншому характері правовідносин, не міг не позначитися на такій важливій сфері як охорона здоров'я. Як наслідок, відсутність належного медичного забезпечення населення. Більшість громадян, у разі хвороби не в силах самотужки вирішити проблему з коштами, досить розповсюдженим є збір коштів благодійними організаціями на лікування громадян. Система отримання громадянами необхідної медико-профілактичної допомоги набуває в сучасному світі велике значення для збереження суспільства і для забезпечення національної безпеки.

На наш погляд, покращить ситуацію та призведе до вирішення проблеми прийняття закону України «Про обов'язкове медичне страхування».

Медичне страхування в Україні розвивається в рамках, установлених державою і поки що не користується належним авторитетом та попитом.

У даний час медичне страхування наряду з бюджетними коштами є важливим джерелом фінансування охорони здоров'я. Однак можна з упевненістю стверджувати, що ні обов'язкова, ні добровільна його форми на сьогоднішній день не реалізуються у відповідності з тими принципами, які були закладені в основу їх здійснення.

Страхові зобов'язання мають тривалу історію становлення, аналіз нормативно-правових актів дозволить використання позитивного досвіду при правовому регулюванні обов'язкового медичного страхування.

Питання щодо правового регулювання обов'язкового медичного страхування зародилося на Півдні України, але до сих пір не врегульовано на законодавчому рівні, залишається відкритим. Незважаючи на те, що ряд нормативно-правових актів містять окремі положення щодо обов'язкового медичного страхування.

Передумовою виникнення медичного страхування став період, коли в царській Росії 26 серпня 1866 р. у зв'язку із настанням епідемії холери було прийнято тимчасове положення, згідно з яким власники фабрик і заводів зобов'язувалися організовувати для своїх робітників лі-

карні (із розрахунку 1 ліжко на 100 людей), що дало початок формуванню фабрично-заводської медицини в Україні. Прогресивно налаштовані підприємці Одеси почали страхувати своїх робітників на випадок завдання шкоди здоров'ю на виробництві у приватних загальнострахових товариствах. У 1899 р. було створено «Одеське товариство взаємного страхування фабрикантів і ремісників від нещасного випадку з їх робітниками і службовцями».

У 90-ті роки XIX ст. в Херсонській губернії почалося страхування промисловцями робітників від шкоди, завданої здоров'ю й були утворені медичні заклади з елементами страхування (по типу німецьких лікарняних кас).

У 1912 р. Державною Думою був прийнятий Закон «Про соціальне страхування на випадок хвороби», який став результатом спільної боротьби робітників, лікарів і прогресивної громадськості. Попри всі його недоліки цей закон уперше в Російській імперії та на території України закріпив нормативне поняття «лікарняна каса» та визначив типовий статут лікарняних кас. Прийняття Закону послужило підставою для введення в дію двох видів обов'язкового страхування: на випадок хвороби та від нещасних випадків на виробництві [1].

Декрет «Про безкоштовну передачу лікарняним каса́м лікувальних закладів, підприємств» передбачав, що у випадку передачі медичної допомоги в руки лікарняних кас, підприємці зобов'язані безоплатно передати лікарняній касі всі медичні заклади підприємства, якщо вони задовольняють вимоги лікарняної каси [2].

Положення «Про соціальне забезпечення працюючих» від 31 жовтня 1918 р., а також Постанова Раднаркому «Про передачу всієї лікувальної частини колишніх лікарняних кас Народному комісаріату охорони здоров'я» [3, с. 77] послужили підставою для одержавлення страхових організацій і ліквідації лікарняних кас.

«Положення про страхування на випадок хвороби» [4, с. 18-19] від 2 травня 1919 р. визначало, що дія розповсюджується на всю територію і на всіх осіб без винятку статті, віку, віросповідання, національності і раси, зайнятих по найму в усіх галузях виробництва. Допомога надавалась у лікарняних касах, які існували за рахунок внесків роботодавців (10% від фонду заробітної плати) та інших надходжень, медична допомога була безкоштовна.

У період НЕПу в Україні було створено унікальну систему робітничої медицини. Введення соціального страхування замість соціального забезпечення призвело до утворення в Миколаївській та Одеській губерніях страхових кас нового зразка, які охопили усіма видами стра-

хування, в тому числі і медичними, не тільки промислові центри, але й сільські повіти з частиною сільськогосподарських робітників.

У Декреті Раднаркому України «Основне положення про соціальне забезпечення робітників та службовців на випадок тимчасової і постійної втрати працездатності та членів їх сімей на випадок хвороби годувальника» [5, с. 73] визначив коло осіб, які підлягали страхуванню – це робітники промислових підприємств і сільського господарства, також була передбачена допомога у випадку настання тимчасової непрацездатності, вагітності та пологів, а також надання безкоштовної медичної допомоги та забезпечення ліками, бандажами, окулярами, стоматологічним протезуванням.

У 1927 р. згідно з Постановою уряду «Про утвердження принципу державної охорони здоров'я» [6, с. 35] її було скасовано і розпочато функціонування державної системи охорони здоров'я з централізованою формою управління, характерною ознакою якої стало монопольне володіння системою надання медичної допомоги та державної монополії на страхування.

Отже, на відміну від республік колишнього Союзу, робітнича медицина в Україні набула значного розвитку та була створена власна модель страхової медицини – система робітничої медицини. На жаль, вітчизняний законодавець не використав прогресивне набуття, розробивши ряд законопроектів щодо обов'язкового медичного страхування, так і не втілив їх у життя.

Література:

1. Страхування: Підручник / Керівник авт. колективу і наук, ред. С.С. Осадець. – [Вид. 2-ге, перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.readbookz.com/books/15.html>
1. Про безкоштовну передачу лікарняним касам лікувальних закладів, підприємств: Декрет Ради Народних Комісарів від 14 листопада 1917 р.
2. Рудень В.В. Виникнення та функціонування системи медичного страхування / В.В. Рудень // Фінанси України. – 2000. – №1. – С. 76-87.
3. Єрмілов В. Питання медичного страхування в сучасній Україні: пройдені шляхи і перспективи / В. Єрмілов // Соціальне страхування. – 2008. – № 1 – С. 18-21.
4. Яковлева Т. Соціально-правові передумови запровадження обов'язкового медичного страхування / Т. Яковлева // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – №11. – С.71-74.
5. Історія страхування : Підручник / С.К. Реверчук, Т.В. Сива, С.І. Кубів, О.Д. Вовчак; За ред. С.К. Реверчука. – К. : Знання, 2005. – 213 с.